

До разової спеціалізованої вченої ради PhD 9167
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Гладюк Тетяни Володимирівни

на дисертацію Руденського Ростислава Євгеновича

на тему «**Формування пізнавальної активності старших дошкільників
засобами настільних ігор**», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
зі спеціальності 012 Дошкільна освіта

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Дослідження Руденського Ростислава Євгеновича є актуальним, своєчасним, оскільки зумовлене державною політикою України в галузі дошкільної освіти, зокрема оновленням її змісту (Державний стандарт дошкільної освіти, 2021), затвердженням нового Закону «Про дошкільну освіту», визначенням вимог щодо її якості здобуття у закладах дошкільної освіти та ін. Істотне значення у цьому контексті має визнання державою обов'язковості охоплення дошкільною освітою дітей старшого дошкільного віку – за рік до вступу у початкову школу. Таким чином, наприкінці старшого дошкільного віку у дітей 6-7-го року життя повинно бути сформоване ціннісне ставлення до пізнання, розвитку, сформована культура навчально-пізнавальної діяльності, виховані базові риси особистості (самостійність, ініціативність, цілеспрямованість, спостережливість, товариськість), що забезпечують можливість адаптуватись до умов систематичного шкільного навчання в адаптаційно-ігровому циклі початкової освіти.

Дисертацію виконано відповідно до наукової теми «Теоретико-методичні засади розвитку освітніх технологій у закладах дошкільної та початкової освіти (Номер державної реєстрації: 0120U105364)» кафедри педагогіки і методики

початкової та дошкільної освіти та перспективного плану розвитку наукового напрямку ТНПУ ім. В. Гнатюка «Інновації в дошкільній та початковій освіті».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертація Руденського Р. Є. має чітку структуру, складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 307 сторінок, основний зміст викладено на 185 сторінках. Робота містить 6 узагальнювальних таблиць та 15 рисунків.

Розроблені автором і викладені у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають високий рівень обґрунтованості. Структура та кількість (230) опрацьованих джерел свідчить про системність проведеного дослідження, автор покликається на відомі й сучасні праці відомих фахівців у галузі теорії і методики організації ігрової діяльності, дошкільної дидактики, вікової та педагогічної психології, дискутує з їх науковими поглядами і пропонує власну позицію в обґрунтуванні відповідних явищ та процесів, що забезпечує міждисциплінарний підхід до розв'язання вибраної дисертантом проблеми

Мета дослідження має чітку структуру і зорієнтованість на досягнення вагомих результатів як для теорії дошкільної педагогіки, так і для практики виховання та навчання дітей старшого дошкільного віку.

Достовірність одержаних результатів дисертації забезпечено комплексом вихідних теоретичних положень і чітко визначеним та упорядкованим понятійно-термінологічним апаратом, багаторічним досвідом вивчення проблеми, використанням комплексу взаємопов'язаних теоретичних, емпіричних та методів математичної статистики, адекватно дібраних об'єкту, предметові та завданням дослідження.

Дисертантом коректно визначено завдання дослідження, пов'язані із обґрунтуванням сутності пізнавальної активності старших дошкільників, визначенням її структури, типів і видів на основі аналізу філософської та науково-педагогічної джерельної бази, фахової періодики з проблеми дослідження; визначенням структури настільних ігор; характеристикою освітнього потенціалу настільних ігор та їх змісту в сучасній педагогічній класифікації ігор дітей

дошкільного віку; визначенням критеріїв, показників та рівнів сформованості пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор; обґрунтуванням педагогічних умов формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор та моделюванням процесу їх реалізації; експериментальною перевіркою ефективності визначених педагогічних умов формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор.

Зроблені у дисертації висновки є результатом всебічного й об'єктивного аналізу досліджуваних явищ, здійсненого за допомогою сучасного наукового інструментарію. У процесі дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні прийоми і методи пізнання. Їх використання дало змогу дисертанту різнобічно науково обґрунтувати теоретичні, методологічні та практичні аспекти формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор.

Практичне значення дослідження. До переваг дисертації Руденського Р. Є. можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в розробці та впровадженні у практику роботи закладів дошкільної освіти методичних матеріалів для вихователів (протоколи педагогічних спостережень, анкети батьків та вихователів, інформаційні матеріали консультацій батьків), адаптовані та авторські настільні ігри, методики організації їх колективного виготовлення та проведення в старших дошкільних групах, освітніх програм підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників «Сучасні підходи в методиці організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку», «Інноваційні підходи до реалізації STREAM-освіти дітей дошкільного віку» у післядипломній освіті.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 109 Львівської міської ради (довідка № 15 від 27.03.2025 р.), закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 32 Львівської міської ради (довідка № 17 від 21.03.2025 р.), Попельниківського закладу дошкільної освіти «Сонечко» Снятинської міської ради Коломийського району Івано-Франківської області (довідка № 02-15/09 від 14.04.2025 р.), закладу дошкільної освіти № 1 «Ромашка» загального розвитку Христинівської міської ради Черкаської області (довідка № 16

від 26.03.2025 р.), Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 12 Тернопільської міської ради (довідка № 29 від 01.04.2025 р.), соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (довідка № 435/18/12 2020-258 від 03.04.2025 р.), про що є відповідні довідки.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом. Руденський Р. Є. на достатньому науковому рівні обґрунтував вибір теми, її своєчасність, визначив мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методологічну основу, аргументував використання обраних методів дослідження. Упродовж усього змісту дисертації простежується поетапність та комплексність застосування методів наукового дослідження, що надає дисертації цілісності, обґрунтованості, завершеності.

У вступі обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи наукового дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів.

Перший розділ *«Теоретико-методологічні аспекти проблеми формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор»* присвячено теоретичному аналізу проблеми формування вміння самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи, охарактеризовано такі основні поняття дослідження: «пізнавальна активність особистості», «пізнавальна активність старших дошкільників», «навчально-пізнавальна діяльність», «типи» і «види» пізнавальної активності старших дошкільників; узагальнено підходи до тлумачення феномена пізнавальної активності старших дошкільників, визначено її структуру, види за спрямованістю суб'єкта на здійснення пізнавальної діяльності і типи; з'ясовано сутність настільних ігор, подано авторське визначення змісту зазначеного поняття.

У другому розділі *«Формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор у цілісному освітньому процесі»* автором визначено освітній потенціал настільних ігор у формуванні пізнавальної активності старших дошкільників, узагальнено його сутнісні характеристики, охарактеризовано види настільних ігор (за спрямованістю на розвиток

пізнавальних психічних процесів; за ступенем деталізації умовно-графічного плану; за кількістю гравців), виокремлено *критерії*, їх показники та рівні сформованості пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор; обґрунтовано комплекс педагогічних умов формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор та змодельовано процес їх реалізації в цілісному освітньому процесі в закладах дошкільної освіти.

У третьому розділі *«Організація та результати експериментального дослідження»* здійснено діагностику стану сформованості пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор; науково-методично інтерпретовано одержані результати експериментальної перевірки ефективності реалізації педагогічних умов; описано методику формувального етапу експерименту (зміст, форми, методи, прийоми та засоби).

Вважаємо, що висновки до розділів та загальні висновки є чіткими й логічно аргументованими, містять коректні узагальнення, їх зміст переконує у тому, що дисертант досяг поставленої мети дослідження і виконав визначені завдання.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Основний зміст та результати дослідження відображено в достатній кількості публікацій: 9 – у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 3 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 1 з них індексовано у Scopus та Web of Science), 13 – у збірниках наукових конференцій та форумів; 1 навчальному посібнику для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (у співавторстві). Наукові публікації, оприлюднені за тематикою дисертації, містять обґрунтовані результати відповідно до поставлених завдань, вирізняються повнотою та якісним викладом матеріалів дослідження. Загалом вимоги щодо кількості і якості публікацій виконано.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Руденського Ростислава Євгеновича відповідає спеціальності 012 Дошкільна освіта, за якою вона подана до захисту. Структура, зміст та висновки роботи адекватно та повністю відображають основні положення наукового дослідження. Оформлення дисертації

відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01. 2017 року.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертації порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) та текстових запозичень не виявлено. Дисертація Руденського Р. Є. є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі ідеї та наукові положення, викладені в ній, отримані автором особисто.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове та практичне значення дисертаційної роботи, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та побажання дискусійного характеру. Зокрема:

1. Характеризуючи методологічну основу дослідження (параграф 1.1.), автор приділяє значно більшу увагу гносеологічному підходу, ніж діяльнісному, середовищному, компетентнісному, інтегрованому, дитиноцентрованому та повністю поза увагою залишає аксіологічний, культурологічний, синергетичний та інші. Доцільно було б зменшити характеристику гносеологічного підходу, і тим самим забезпечити можливість для аналізу не менш важливих інших методологічних підходів.

2. Здійснюючи ретроспективний та структурний аналіз настільних ігор в сучасній педагогічній класифікації (параграф 1.3), автор успішно визначив їх структуру (зміст (сюжет і правила), умовно-графічний план, комплектація) як засобу навчання і виховання дітей-дошкільників. Оскільки це зроблено вперше у вітчизняній теорії і методиці організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку, вважаємо, що доцільно було б окрім структури охарактеризувати у зазначеному аспекті функції настільних ігор.

3. Характеризуючи конструкт першого етапу реалізації педагогічних умов формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор (с. 131 дисертації), автор зазначає, що до його змісту належать принципи

організації освітнього процесу в ЗДО, однак у тексті не знаходимо характеристики їхньої спрямованості на розв'язання означеної проблеми.

4. Вважаємо, що дослідження значно виграло би, якщо було б доповненим методичними рекомендаціями для авторів-художників, ігрових дизайнерів, видавців настільних ігор щодо розробки, оформлення та видання настільних ігор для дітей старшого дошкільного віку.

Висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер, є непринциповими і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Руденського Р. Є., результати якої відзначаються науковою новизною, є достатньо обґрунтованими, мають вагоме теоретичне й практичне значення.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Руденського Ростислава Євгеновича «Формування пізнавальної активності старших дошкільників засобами настільних ігор» є самостійним, цілісним та завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 012 Дошкільна освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Тетяна ГЛАДЮК

